

(справа про права співвласників на допоміжні приміщення багатоквартирних будинків) від 02.03.2004 № 4-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-04#Text> (дата звернення: 01.02.2022).

Гусаров Костянтин Володимирович
доктор юрид. наук, професор,
завідувач кафедри
цивільного процесу Національного
юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИСДИКЦІЇ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Однією з ключових проблем приватного права при захисті порушених цивільних прав є визначення належного суду для відправлення правосуддя задля реалізації вищевказаного захисту з метою забезпечення права на справедливий суд, визначеного ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ця норма встановлює необхідність визначення такого суду національним законодавством тієї чи іншої Високої Договірної Сторони. На науковому рівні питанням належного визначення судової юрисдикції приділялась увага, зокрема, В.В. Комаровим [1].

У вказаному контексті варто звернути увагу на практику визначення належної судової юрисдикції справ по спорам, що виникають з корпоративних правовідносин. За загальним правилом, п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 20 ГПК України передбачено розгляд таких справ судами господарської юрисдикції. Разом з цим, у судовій практиці, включаючи Верховний Суд, виникає низка питань щодо визначення судової юрисдикції стосовно спорів, які мають ознаки корпоративних, проте детальний їх аналіз допускає суперечливий висновок про безспірність юрисдикції виключно господарських судів. В цьому аспекті звертає увагу одна із справ (№ 759/8676/19), судові рішення по якій є, на час

підготовки даної публікації, предметом розгляду суду касаційної інстанції цивільної юрисдикції. Позовні вимоги, що були розглянуті за правилами ЦПК України, зводились до визнання недійсним договору купівлі-продажу корпоративних прав на частку у статутному капіталі та до поділу спільної сумісної власності подружжя на частки у статутному капіталі, яка відчужена за оспорюваним договором. При цьому виникає питання визначеності можливого вирішення справи за правилами господарського в межах одного провадження.

Дослідження змісту актів правосуддя, що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень, дозволяє зробити наступні висновки. Проблема визначення судової юрисдикції корпоративних справ та спорів, що витікають з корпоративних правовідносин, є предметом дискусій у науковій та практичній сферах. Достатньо зауважити про великий відсоток справ, які були предметом розгляду Великої Палати Верховного Суду, виникали з приводу визначення належної судової юрисдикції.

Значною мірою вирішення проблеми судової юрисдикції зазначених справ сприяв суддя Верховного Суду Д.Д. Луспенник. Проте стрімкий розвиток суспільних відносин, що врегульовані нормами як сімейного, так і господарського, зокрема корпоративного, права, призводить до необхідності уточнення окремих положень, на яких ґрунтувались підходи до вирішення питань юрисдикції спорів по вищевказаним категоріям справ.

Отже, предметом розгляду справи № 759/8676/19, котра була предметом розгляду судів цивільної юрисдикції, є поділ майна подружжя, визнання недійсним договору купівлі-продажу корпоративних прав, скасування державної реєстрації та визнання права власності частини в праві спільної сумісної власності, що відповідає частці в статутному капіталі господарського товариства. Дану справу розглянули суди першої та апеляційної інстанцій цивільної юрисдикції, ухваливши протилежні за правовими наслідками судові рішення.

Аналіз наданих документів свідчить про оперування учасниками справи як матеріалами вітчизняних судових прецедентів, так і практикою ЄСПЛ. Проте визначення передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод незалежного і безстороннього суду, встановленого законом, котрий вирішує спір щодо прав та обов'язків цивільного характеру, цілком залежить від аналізу та тлумачення норм національного законодавства.

З огляду на характер спірних правовідносин та аналіз процесуальних документів, вважаю за доцільне зазначити про ознаки корпоративних правовідносин, що притаманні господарським справам, поряд із певними виключеннями, що ставлять під сумнів загальне визначення юрисдикції корпоративних справ господарським судам. В даному аспекті заслуговує на підтримку позиція В.Ю. Уркевича, відповідно до якої спір підлягає розглядові господарським судом за умови порушення товариством корпоративних прав учасника (акціонера) у справах про визнання договорів недійсними [2]. В доповнення до вказаної позиції, І.В. Ткач пише, що господарському судові підвідомчі корпоративні спори крім провочинів у сімейних та спадкових правовідносинах [3, с. 4, 9].

В доповнення до вказаної точки зору варто зазначити висновки Верховного Суду, сформовані за результатами здійснення правосуддя у 2020 р. З 28.03.2014 р. процесуальний закон визначає юрисдикцію господарського суду щодо розгляду справ, які виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою, а не винятково господарським товариством, та її учасниками (засновниками, членами), у тому числі пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи. Розглядаючи особливості розгляду спорів щодо корпоративних прав як спільного майна подружжя, найвищий судовий орган визначає правовий статус внесених до статутного капіталу грошей як власність товариства, а не як об'єкт сумісної власності подружжя. Корпоративні права, на думку Верховного Суду, виникають у того з подружжя, хто є учасником (акціонером, членом)

юридичної особи, і саме він має право звернення до господарського суду за захистом порушеного права при його порушенні. Разом з цим, у документі, що цитується, наголошується, що по тим аналогічним справам, які є предметом дослідження у даному науковому висновку, питання юрисдикції остаточно не вирішені [4, с. 10, 131, 132].

Проте у справі, що є предметом аналізу у даній публікації, правовідносини щодо визнання недійсними договорів щодо корпоративних прав у зв'язку із поділом майна подружжя має, вважаю, сімейно-правове «підґрунття», і тому підлягає розглядові в порядку цивільного судочинства. На користь наведеної позиції можна вказати і суб'єктний склад, оскільки з позовом звернувся не власник корпоративних прав, пред'явивши позов до господарського товариства, а член сім'ї до відповідача про визнання угод купівлі-продажу вказаних прав недійсною та про поділ сумісного майна у вигляді корпоративних прав.

Список використаних джерел:

1. Комаров, В. В. "Проблема розвитку судових цивільних юрисдикцій." *Конституція України—основа модернізації держави та суспільства: матеріали наук. конф.(м. Харків, 21–22 червня 2001 р.).—Х.: Право. 2001.*
2. Уркевич В. Юрисдикційність корпоративних спорів: правові висновки Великої Палати Верховного Суду: Ел. ресурс: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Vebinar1_2_09_04_2020.pdf
3. Ткач І. Актуальні питання юрисдикційності корпоративних спорів: Ел. ресурс: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prez_Tkach.pdf
4. Огляд за результатами вивчення практики розгляду Верховним Судом справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів: Ел. ресурс: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogla_d_korporatyv_KGS__2020.pdf